

Maatschappelijk verantwoord inkopen

Gemeente Schouwen-Duiveland

Committed to the Environment

Maatschappelijk verantwoord inkopen

Gemeente Schouwen-Duiveland

Delft, CE Delft, augustus 2023

Publicatienummer: 23.220132.115b

Deze notitie is opgesteld door: Jasper Schilling en Maarten Bruinsma

CE Delft

Committed to the Environment

CE Delft draagt met onafhankelijk onderzoek en advies bij aan een duurzame samenleving. Wij zijn toonaangevend op het gebied van energie, transport en grondstoffen. Met onze kennis van techniek, beleid en economie helpen we overheden, NGO's en bedrijven structurele veranderingen te realiseren. Al meer dan 40 jaar werken betrokken en kundige medewerkers bij CE Delft om dit waar te maken.

1 Gemeentelijke organisatie

In deze notitie geven we inzicht in de klimaatimpact van de gemeentelijke inkoop. Daarnaast schetsen we een algemeen beeld van welke inkoopcategorieën (Scope 2 en 3) de meest CO₂-emissies veroorzaken bij Nederlandse gemeentes en geven we enkele tips om deze emissies terug te dringen door middel van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI).

Bij MVI wordt niet alleen ingekocht op prijs, maar ook op effecten van de inkoop op het milieu en sociale aspecten. Hierdoor is het mogelijk om inkoop bij te laten dragen aan het behalen van doelstellingen op het gebied van het milieu en de maatschappij. Het thema 'Klimaat' is één van de zes thema's¹ die onder MVI valt. Meer informatie over Maatschappelijk Verantwoord Inkopen is te vinden op de website van [PIANOo](#).

1.1 Klimaatimpact van gemeentelijke inkoop

Zo'n 5% van de totale CO₂-emissies van Nederlandse gemeentes² is toe te schrijven aan de indirecte CO₂-emissies (Scope 3) die veroorzaakt wordt door gemeentelijke inkoop³. Deze indirecte CO₂-emissies worden veroorzaakt door de inkoop van producten en services, zoals kantoormeubilair, zorg en wegen. De CO₂-emissies vinden plaats tijdens de productie en het transport van materialen en producten, wat zich grotendeels buiten de gemeentegrenzen afspeelt.

Inkoop heeft ook invloed op de Scope 2 CO₂-emissies van afvalverwerking, energie en mobiliteit. Gemeentelijke afvalverwerking van huishoudens wordt immers ingekocht door de gemeente, net als energie voor gemeentelijk vastgoed en openbare verlichting. Ook koopt de gemeente mobiliteit in, bijvoorbeeld in de vorm van koerierdiensten, vervoer voor onderhoud van de openbare ruimte en leerlingenvervoer.

1.1.1 Klimaatimpact per inkoopsegment

Om inzicht te krijgen waar de CO₂-emissies bij inkoop door worden veroorzaakt en waar de meeste klimaatwinst behaald kan worden, hebben zowel het (RIVM, 2021) als (CE Delft, 2023) de klimaatimpact van inkoop bij overheden geanalyseerd op basis van jaarlijkse uitgaven (spend). Hierbij heeft het RIVM gekeken naar alle overheden in Nederland (Figuur 1), waar CE Delft specifiek gefocust heeft op een grote gemeente (publicatie verwacht in juli 2023).

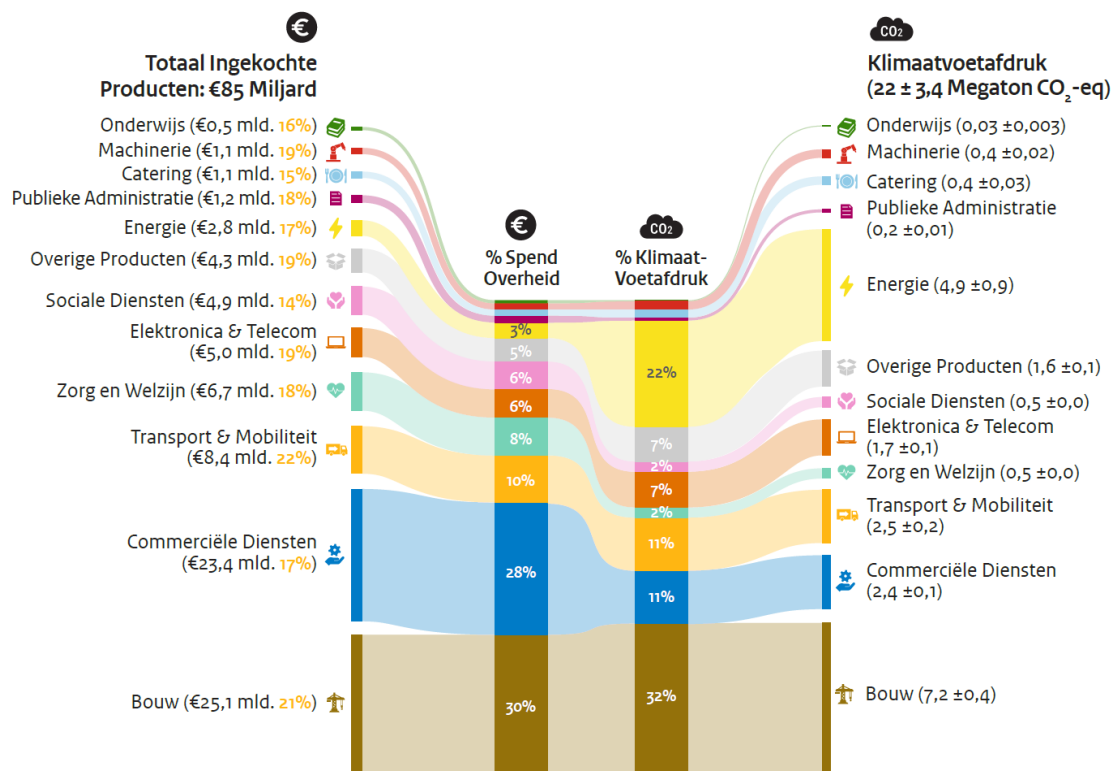
¹ De rijksoverheid heeft zes MVI thema's gedefinieerd: 1) klimaat, 2) circulair, 3), milieu, 4) social return, 5) ketenverantwoordelijkheid en 6) diversiteit en inclusie (Ministerie van I&W, 2021).

² Deze inschatting is gemaakt o.b.v. klimaatimpactanalyses van de gemeente Rotterdam door (CE Delft, 2022, 2023). Bij de vergelijking is gekeken naar de totale Scope 1, 2 en 3-impacts binnen de gemeentegrenzen, exclusief de impact van de industrie en haven en exclusief de Scope 3-impact van inwoners (boodschappen, kleding, etc.). Hierbij wordt uitgegaan van een 'verbruiksbenadering' (ook wel 'consumptieperspectief'), wat betekent dat gekeken wordt naar wat er binnen de gemeentegrenzen verbruikt wordt.

³ Exclusief de inkoop van mobiliteit, energie en afvalverwerking, aangezien deze inkoop onder Scope 2 van de gemeente valt.

Figuur 1 - Jaarlijkse klimaatimpact van inkoop bij Nederlandse overheden

Bron: (RIVM, 2021). Figuur gemaakt door Metabolic.

Op basis van Figuur 1 en de studie van (CE Delft, 2023), kan in de regel gesteld worden dat met name de volgende inkoopsegmenten bijdragen aan de totale CO₂-emissie van gemeentes (van grootste naar minder grote klimaatimpact):

1. **GW** (wegen, bruggen en andere infrastructuur).
2. **Energie** (gemeentelijk vastgoed en openbare verlichting).
3. **B&U** (nieuwbouw, onderhoud aan gebouwen).
4. **Zorg** (WMO, jeugdzorg, maatschappelijke activering).
5. **Afvalverwerking** (huishoudelijk afval).

Uit beide analyses komt naar voren dat met name bij inkoop van **bouw-gerelateerde activiteiten** veel klimaatimpact plaatsvindt. De **GW** (wegen, bruggen en andere infrastructuur) en in mindere mate **B&U** (nieuwbouw, onderhoud aan gebouwen) komen hierbij in het bijzonder naar boven, door het grootschalige gebruik van bouwmaterialen en fossiele brandstoffen. Er zijn veel mogelijkheden om deze klimaatimpact te verlagen, bijvoorbeeld door de levensduur van constructies te verlengen, bouwelementen te hergebruiken, beton te vervangen door hout, bio-based binders te gebruiken in beton (cement) en asfalt (bitumen), en gerecycled bouw materiaal toe te passen.

Ook de klimaatimpact van **energie** is relatief groot, door de uitstoot van fossiele brandstoffen bij energieopwekking. Voor gemeentes is deze klimaatimpact voornamelijk te verlagen door het energieverbruik van gebouwen en openbare verlichting te verminderen. Wanneer een bedrijf of organisatie groene stroom inkoop (via GvO's⁴), hoeft deze geen

⁴ Garanties van Oorsprong dienen als bewijs dat geleverde energie daadwerkelijk duurzaam is opgewekt.

CO₂-emissies toe te kennen aan het elektriciteitsverbruik. Wij adviseren om hier conservatief mee om te gaan, en voor het elektriciteitsgebruik te rekenen met de reguliere landelijke elektriciteitsmix.

De reden hiervoor is meerledig:

1. De inkoop van hernieuwbare elektriciteit heeft geen invloed op de klimaatimpact van energie, aangezien administratieve vergroening niet per definitie leidt tot meer fysieke opwek van hernieuwbare elektriciteit.
2. Als gemeente is het te waarderen om vanuit je voorbeeldrol strenger om te gaan met de duurzaamheid van je inkoop, en daarmee conservatief te zijn in het meerekenen van garanties van oorsprong voor de elektriciteit die je inkoop.

Dit laat onverlet dat het een goede keuze is om wel hernieuwbare elektriciteit in te kopen.

Bij een specifieke analyse van gemeentes valt verder op dat **afval** en **zorg** een relatief grote impact hebben, terwijl deze inkoopsegmenten bij alle overheden gecombineerd in Figuur 1 nauwelijks naar boven komen. De klimaatimpact van afval komt bij gemeentes sterker naar boven, doordat de klimaatimpact van afval relatief hoog is. Dit is met name het geval als afval verbrand wordt. De klimaatimpact van zorg is daarnaast een relatief grote kostenpost bij gemeentes, terwijl de zorg voor andere overheden een relatief kleinere of zelfs geen kostenpost is. De klimaatimpact van afval kan sterk verlaagd worden, door afval zoveel mogelijk te recyclen in plaats van te verbranden. De klimaatimpact van zorg verlagen is ingewikkelder, maar enige klimaatwinst is te bereiken door in te zetten op minder materiaal- en energieverbruik binnen de zorg.

In mindere mate valt ook klimaatwinst te halen bij **ICT**, **intern vervoer** (forensenverkeer van ambtenaren, vervoer bij interne diensten) en **facilitaire diensten** (catering, beveiliging, schoonmaak). Bij ICT kan ingezet worden op de levensduur van producten te verlengen en bij intern vervoer kan ingezet worden op elektrisch vervoer. Bij facilitaire diensten kan daarnaast klimaatwinst behaald worden, door het aanbod van dierlijke producten (met name vlees) te verlagen. De totale klimaatimpact van en uitgaven aan deze inkoopsegmenten is echter over het algemeen kleiner, waardoor de te behalen klimaatwinst relatief laag is ten opzichte van de bouw, energie en afval.

1.2 Werken met MVI

Om MVI structureel door te voeren moet dit een integraal onderdeel worden van het inkoopinstrument. MVI is namelijk een organisatiebrede opgave, waarbij zowel op strategisch niveau, als op organisatie- en projectniveau stappen gezet moeten worden. Ieder niveau heeft hierbij een eigen plan-do-check-act cyclus, waarbij op de voortgang per doelstelling wordt gemonitord en mogelijkheden voor verbetering van de inkoop worden geïdentificeerd en doorgevoerd. MVI kan daarmee niet 'naast' bestaande werkzaamheden worden opgezet, maar vraagt om een aanpassing van het inkoopinstrument.

Om structureel aan de slag te gaan met MVI, zijn er meerdere handleidingen en handreikingen voor MVI openbaar beschikbaar via [PIANOo](#). Zo staat in de Handreiking '[Aan de slag met het Ambitieweb](#)' een stappenplan beschreven om doelstellingen voor de organisatie en voor inkoopopdrachten concreet te maken. In de Handreiking '[Monitoring en Contractuele Borging MVI](#)' staat vervolgens beschreven hoe MVI gemonitord en contractueel geborgd kan worden binnen de organisatie, waarbij ook voorbeelden uit de praktijk worden uitgelicht. Daarnaast worden in de publicaties '[Maatschappelijk verantwoord inkopen doe je zo!](#)' en '[Actieplannen MVI Evaluatie en geleerde lessen](#)' voorbeelden gegeven van hoe MVI in de praktijk is toegepast.

Als ondersteuning bij het opstellen van criteria, eisen en voorwaarden voor duurzaam aanbestedingen zijn ruim 400 uitgeschreven criteria beschikbaar [MVI-criteriatool](#). Deze tool bevat criteria voor verschillende thema's en inkoopgroepen, die toegepast kunnen worden binnen aanbestedingen. Sommige criteria zijn hierbij al vrijwel volledig uitgeschreven voor in een contract, terwijl andere criteria suggesties geven voor MVI.

Om MVI-doelstellingen en voortgang in kaart te brengen, zijn ook tools beschikbaar. Vanuit de provincie Zeeland wordt bijvoorbeeld gewerkt met het [MVI Platform](#). Daarnaast is via PIANOo de [MVI-zelfevaluatie tool](#) beschikbaar.

Bronnen

CE Delft, 2022.*Duurzame Koers Rotterdam*, Delft: CE Delft

CE Delft, 2023.*Impactanalyse MVI Rotterdam*, Delft: CE Delft,

Ministerie van I&W, 2021.*Nationaal plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021-2025*:

RIVM, 2021.*De milieu-impact van de jaarlijkse 85 miljard euro aan inkoop door alle Nederlandse overheden*, Den Haag: